

Ball de gitanes

Martorelles

Ubicació

Comarca: Vallès Oriental
Lloc/Adreça: Ajuntament de Martorelles. Plaça de l'Ajuntament, 1

Coordenades:

Latitud: 41.5257
Longitud: 2.24337
UTM Est (X): 436874
UTM Nord (Y): 4597394

Classificació

Número de fitxa 08115-20
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia Música i dansa
Estil / època: Contemporani
Segle XX
Estat de conservació Bo
Protecció Inexistent
Accés Obert
Ús actual: Lúdic
Titularitat Pública
Titular: Ajuntament de Martorelles. Plaça de l'Ajuntament, 1
Autoria de la fitxa Marta Lloret Blackburn
Data de registre de la fitxa: dt., 27/04/2010 - 02:00

Descripció

El ball de gitanes és una dansa popular amb molta tradició a Martorelles. Es balla durant les festivitats més destacades que es celebren a la població, com és la Festa Major. També assisteixen a les nombroses trobades arreu del territori. Els nois van vestits amb faixa i espadenyes, mentre que les noies porten vestits de colors vistosos. El ball consta de les quatre peces principals: la Catxutxa, la Contradansa, la Jota i el

Xotis. La Catxutxa és l'entrada del ball, en la que els dansaires fan el punt dels balancers fent una trena entre sí. La Contradansa es balla en fileres que es trenquen en fer les eixides. La Jota és un ball ràpid amb ritme de vals-jota. El Xotis té una part muda, en què l'únic so és el repic de les castanyoles. A part, les Colles de Martorelles han ballat quatre peces més pròpies del Ball de Gitanes. La més representativa és el Bolero, que consta de cinc parts amb la tècnica del peu pla i molts punts, com l'eixarrancada. Les altres peces són la Polca i el Recull Vuitcentista.

Observacions:

La fotografia s'ha tret del Bloc d'Antondensi.

Història

El ball de gitanes és una dansa tradicional associada a l'agricultura, molt arrelada al Vallès. Ha tingut moltes modificacions en el transcurs dels segles. Entre elles en destaca la introducció de les bullangues del Carnestoltes, en què la dansa s'acompanyava de personatges carnavalescs que formaven part de la comparsa. D'una banda, els balladors representaven el Bé, mentre que els diables representaven el Mal. La sessió començava amb l'actuació d'aquests últims, en què es buscava divertir al públic entre salts i crits. Segons Amades, a Martorelles els diablots portaven una gran perruca d'estopa que els donava un aspecte entre còmic i grotesc (AMADES 1997:88). També explica que portaven com a distintiu una brasa de carbó lligada a l'entrefoc de la forqueta, que lluïen com a distintiu del càrrec. Quan alabaven la colla, qualificaven els balladors de carboners AMADES (1937: 191). L'últim dia els diablots cremaven la perruca entre grans cridòries. Alhora, hi havia la figura del Vell que representa l'hivern i la Mort, i la de la Vella, que representa la vida i la primavera. Amades també ens parla de la Vella de Martorelles, que portava un ninot que representava un nadó i li feia moixaines estranyes per fer riure els espectadors, a qui els acostava perquè el besessin i acaroneassin. Amb el pas dels anys, aquests personatges van deixar de ser presents en el ball. Les primeres notícies del ball de gitanes a Martorelles es remunta almenys a l'any 1887, en l'article de Francesc Maspons "Ball de gitanes en lo Vallès", on diu: "en Puig de Martorelles, una de les cases més riques de la comarca, sortia a ballar amb una botonada tota d'or..."(MACIÀ, 1995: 92), fent referència a l'ostentació social que feien alguns antics balladors. Més endavant, hi ha diversos testimonis gràfics de l'any 1940 on hi apareixen les Colles de Gitanes. Entre els actes més recordats entre els balladors és la sortida a Madrid que es va fer el 1946 i 1950, així com la ballada a la Plaça Sant Jaume de Barcelona l'any 1947. Abans de la guerra el mestre Virat de Martorelles de Dalt i en Cisco Mero ensenyaven a les colles a ballar. El 1946 va arribar al poble el mestre Baldomero Costa, molt recordat entre els balladors per la seva tècnica i dedicació. No va deixar les colles fins el 1989, tot i que els últims anys era ajudat per Lluís Cendra i Josep Canals. Les Colles de Martorelles no van ballar de forma continuada al llarg de la seva història, sinó que hi va haver períodes d'inactivitat. Tanmateix, des de l'any 1976 no han parat de ballar.

Bibliografia

AMADES, J. (1997), Danses de la terra: Música i dansa tradicional de les comarques de Barcelona, vol. 2. Tarragona: Edicions el Mèdol. AMADES, J. (1937). "Refranys geogràfics", Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya. Barcelona: Centre Excursionista de Catalunya. MACIÀ, C. (1995). Ball de Gitanes: el record d'un passat agrari. vol.9 Mollet del Vallès: Centre d'Estudis Molletans (Notes). SORIANO, M; SUÑÉ, E. (1999). Martorelles: Primer Arxiu Fotogràfic. Cultura d'un poble. Treball de recerca de l'escola Sant Gervasi de Mollet del Vallès [inèdit].

